

**ВПЛИВ ЗАКОНОДАВЧОГО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ
«ПОСАДОВА ОСОБА ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ ПУБЛІЧНОГО
ПРАВА» НА ВІДНОСИНИ ЩОДО ПРИТЯГНЕННЯ
ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ,
ПОВ'ЯЗАНІ З КОРУПЦІЄЮ**

Негара Р. В.

*доктор філософії в галузі права,
доцент кафедри адміністративного і фінансового права
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса, Україна*

Даниленко-Негара Ю. С.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного і фінансового права
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса, Україна*

Поява в чинному законодавстві у сфері запобігання корупції офіційного визначення поняття «посадова особа юридичної особи публічного права», відповідно до якого це голова та член наглядової ради, ради директорів, виконавчого органу, комісії з припинення (комісії з реорганізації, ліквідаційної комісії), ліквідатор, керівник, заступник керівника, головний бухгалтер, корпоративний секретар такої юридичної особи публічного права, а також особа, яка здійснює повноваження одноосібного виконавчого органу, та її заступники, голова та члени іншого органу управління юридичної особи (крім консультативного), якщо утворення такого органу передбачено законом або статутом юридичної особи публічного права (абз. ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» [1]), суттєвим чином вплинула як на перелік суб'єктів, на яких поширюється дія Закону (як відомо згідно з пп. «а» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону посадові особи юридичних осіб публічного права є суб'єктами, на яких поширюється дія Закону, оскільки для його цілей вони прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування), так і сферу застосування окремих превентивних антикорупційних механізмів [2, с. 46]. Разом з цим, наведений вище вплив аналізованого поняття є лінійним, тобто здійснюється на майбутнє, оскільки призводить до зменшення кількості посадових осіб юридичних

осіб публічного права, як суб'єктів на яких поширюється дія Закону України «Про запобігання корупції», та, у свою чергу, неможливості застосування до них превентивних антикорупційних механізмів, а також наслідків їх недодержання або порушення.

Наскрізним залишається питання впливу законодавчого визначення поняття «посадова особа юридичної особи публічного права» на відносини щодо притягнення до відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, у випадку коли на момент вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією працівник юридичної особи публічного права вважався її посадовою особою, а вже під час притягнення до юридичної відповідальності, у зв'язку із внесенням законодавчих змін, був виключений з переліку посадових осіб.

За загальним правилом, встановленим абз. 1 ч. 1 ст. 65¹ Закону України «Про запобігання корупції» за вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень особи, зазначені в ч. 1 ст. 3 цього Закону (*у тому числі й посадові особи юридичних осіб публічного права*), притягаються до кримінальної, адміністративної, цивільно-правової та дисциплінарної відповідальності у встановленому законом порядку. Таким чином, жодних виключень з цього правила, у тому числі вилучення з переліку суб'єктів, на яких поширюється дія цього Закону, не передбачено.

Аналіз положень Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України, якими встановлено відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією, в частині визначення їх суб'єктів, також свідчить про відсутність виключень (у тому числі, через вилучення з переліку суб'єктів, на яких поширюється дія цього Закону) та використання у примітках до них бланкетних норм, які відсилають до положень ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції». При цьому, за загальним правилом, особа повинна бути суб'єктом правопорушення, пов'язаного з корупцією на момент його вчинення. В протилежному випадку звільнення особи за власним бажанням з посади після вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією, також виключало б притягнення до відповідальності.

Враховуючи це, логічним є притягнення до відповідальності працівників юридичних осіб публічного права, які є їх посадовими особами та вчинили правопорушення, пов'язані з корупцією, навіть, після вилучення з переліку посадових осіб, в загальному порядку.

Поряд з цим, слід враховувати, що відповідно до положень ч. 1 ст. 58 Конституції України, згідно з яким закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи [3], яке, до речі, також відтворено у ч. 2 ст. 8 Кодексу України про адміністративні правопорушення та ст. 5 Кримінального кодексу України. За висновком Конституційного Суду

України Конституція України, закріпивши ч. 1 ст. 58 положення щодо неприпустимості зворотної дії в часі законів та інших нормативно-правових актів, водночас передбачає їх зворотню дію в часі у випадках, коли вони пом'якшують або скасовують юридичну відповідальність особи, що є загально визнаним принципом права. Тобто щодо юридичної відповідальності застосовується новий закон чи інший нормативно-правовий акт, що пом'якшує або скасовує відповідальність особи за вчинене правопорушення під час дії нормативно-правового акта, яким визначались поняття правопорушення і відповідальність за нього (абз. 3 п. 3 рішення ід 09.02.1999 № 1-рп/99 [4]).

У зв'язку з тим, що суб'єкт є обов'язковим елементом складу будь-якого адміністративного та кримінального правопорушення, у тому числі правопорушення, пов'язаного з корупцією, виключення особи з переліку суб'єктів на яких поширюється дія Закону (у нашому випадку виключення працівника юридичної особи публічного права із складу її посадових осіб) свідчить про відсутність складу правопорушення. Таким чином, справи про адміністративні правопорушення підлягають закриттю на підставі п. 1 ч. 1 ст. 247 Кодексу України про адміністративні правопорушення, а кримінальні провадження – закриттю на підставі п. 2 ч. 1 ст. 284 Кримінального процесуального кодексу України.

Опосередкованим підтвердженням цієї думки є офіційна позиція Національного агентства з питань запобігання корупції щодо необхідності подання особою декларації, у разі її виключення з суб'єктів декларування, зокрема якщо до 12.10.2023 працівник юридичної особи публічного права вважався посадовою особою, і відповідно на нього поширювався обов'язок щодо подання декларацій, а після внесення змін посадовою особою вже не вважається. Національне агентство з питань запобігання корупції з цього приводу однозначно вказує, що ні, подавати декларації не потрібно, адже у цих випадках особа втрачає статус суб'єкта декларування і вимоги фінансового контролю більше не поширюються на неї [5, с. 54–55]. Отже, на таких працівників юридичних осіб публічного права не поширюється дія положень Закону України «Про запобігання корупції», а тому їх притягнення до будь-якого виду юридичної відповідальності за їх неналежне виконання або невиконання є безпідставним.

У підсумку необхідно зазначити, що застосування законодавчого визначення поняття «посадова особа юридичної особи публічного права» під час притягнення до відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією протягом перехідного періоду (до спливу строків притягнення до відповідальності) має здійснюватися з урахуванням конституційних приписів щодо принципу верховенства права та зворотної дії положень закону в часі у випадках, коли вони пом'якшують або скасовують юридичну відповідальність особи.

Література:

1. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. Дата оновлення: 08.11.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#top> (дата звернення 01.12.2024).
2. Негара Р.В. Посадові особи юридичних осіб публічного права в антикорупційному законодавстві. *Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів*: матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 26 квітня 2024 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. Одеса : Фенікс, 2024. 1000 с. С. 46–47.
3. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 01.12.2024).
4. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Національного банку України щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 58 Конституції України (справа про зворотну дію в часі законів та інших нормативно-правових актів) від 09.02.1999 № 1-рп/99. Дата оновлення: 09.02.1999. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-99#n54> (дата звернення: 01.12.2024).
5. Роз'яснення щодо фінансової доброчесності: застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» стосовно заходів фінансового контролю (подання декларації, повідомлення про суттєві зміни в майновому стані, повідомлення про відкриття валютного рахунку) від 13.11.2023 № 4 (зі змінами): посібник Національного агентства з питань запобігання корупції станом на 10.01.2024. URL: <https://wiki.nazk.gov.ua/pdfs/?file=/wp-content/uploads/Categories/de/fc/defc8acd1c0429683d0ecc13f40f58942c5a0840b29c79d1ac1ed36cbc4c44c957058448.pdf> (дата звернення 01.12.2024).